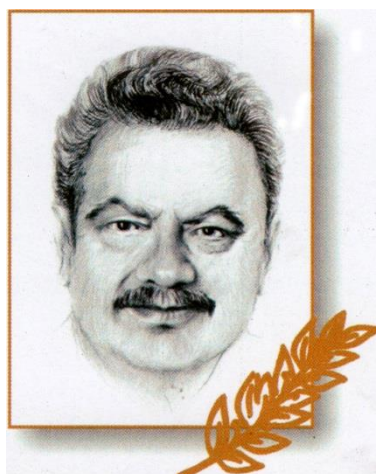

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Філологічний факультет
Кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць

Випуск 13

Рівне – 2023

УДК: 81. Л 59
ББК: 81.2 Укр.

Затверджено до друку вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28 вересня 2023 року)

Рецензенти:

Лесюк М. П., доктор філологічних наук, завідувач кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Ніколасенко Л. І., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні;

Деменчук О. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Адах Н. А., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Архангельська А. М., докт. філол. н., професор кафедри славистики (секція україністики) Університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка);

Вокальчук Г. М., докт. філол. н., професор кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Вокальчук Є. Л., канд. пед. н., доцент, завідувач навчально-методичного кабінету Рівненського економіко-технологічного коледжу НУВГП;

Волос Н. П., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*гол. ред.*);

Гаврилюк Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Кірілкова Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Кузьмич О. О., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Максимчук В. В., канд. філол. н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури НУ «Острозька академія»;

Медведь В.В., здобувач ступеня в/о PhD кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Мороз Л. В., канд. філол. н., професор, завідувач кафедри іноземних мов РДГУ;

Ніколайчук Г. І., канд. пед. н., професор, декан філологічного факультету РДГУ;

Ричагівська Ю. Є., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Совтис Н. М., докт. філол. н., професор, завідувач кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Шкарбан Т. М., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ.

Л 59 **Лінгвістичні студії молодих дослідників**: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

До збірника увійшли статті студентів і магістрантів, аспірантів, кандидатів і докторів філологічних наук. У працях розглянуто актуальні питання граматики сучасної української мови, лексикології, неології, лінгводидактики.

Для викладачів, аспірантів, студентів-філологів, учнів шкіл.

Відповідальна за випуск – канд. філол. наук, доцент Н. П. Волос.

Видання здійснено в межах наукового проєкту кафедри української мови імені професора К. Ф. Шульжука Рівненського державного гуманітарного університету «Лінгвістичні студії молодих дослідників».

Дубенчук Аліна, Мельник Наталія

(Науковий керівник – Волос Н. П., кандидат філологічних наук, доцент)

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ У МОВОСТИЛІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА

У статті розкрито особливості структури та семантики складнопідрядних речень в ідіостилі Ю. Винничука, їх функційність та стилістичний потенціал, частотність вживання в романах.

Ключові слова: *складнопідрядне речення елементарної будови, складнопідрядне багатокomпонентне речення, ускладнювальні компоненти, ідіостиль.*

The article reveals the features of the structure and semantics of complex sentences in the Yuriy Vynnychuk's idiosstyle, their functionality and stylistic potential, the frequency of usage in novels.

Key words: *complex sentence of elementary structure, complex multicomponent sentence, complicating components, idiosstyle.*

Будь-яке речення-висловлення, яке реалізується носієм мови, залежить від його суб'єктивної позиції. Воно несвідомо чи свідомо впливає на рівень сприйняття повідомлюваної інформації. Такі висловлювання містять закодований світ мовця, що трансформує нейтральність сприйняття самої ситуації.

Кінець ХХ століття характеризується конструктивними дослідженнями мовознавчого характеру, змінами в літературі і процесах мисленнєвої діяльності, що вплинуло на збільшення кількості мовленнєвих структур, якими сьогодні оперують мовці.

Звернення дослідників до індивідуального стилю автора обумовлене усвідомленням ролі письменника в розвитку певної мови, оскільки саме вона реалізує увагу до світоглядних позицій митця, як представника конкретного часового періоду та соціального прошарку, його інтелектуальних здібностей та моральних якостей, що безпосередньо відображає ментальність нації. У контексті мовного аспекту індивідуальний стиль письменника потрактовано як індивідуально-творчий вияв народної мови.

Плеяду митців української літератури сучасного періоду багатогранно репрезентує Юрій Винничук, який не тільки максимально долучився до доповнення цілісності творчої художньої панорами української прози кінця ХХ ст. початку ХХІ ст., але й став одним із наймасштабніших представників сучасного українського літературного процесу: блискучий дорослий і дитячий письменник, поет, перекладач, упорядник, актор, редактор, колумніст, містифікатор, засновник театру-кабаре, знавець жіночих і дитячих душ.

Натепер уся спадщина автора **актуальна** для мовознавчого аналізу, тому назріла необхідність увиразнити його ідіостиль на тлі написаних творів, з'ясувати глибину психології творчого почерку й зосередити увагу на важливих моментах закономірностей вживання складнопідрядних речень та обставинних компонентів у синтаксичних одиницях загалом, які притаманні мові його творів та багатогранно ним презентовані.

Тому **метою** нашого **дослідження** є аналіз особливостей функціонування типології складнопідрядних речень (далі – *СПР*) у творах Юрія Винничука, визначення їх стилістичного потенціалу та частотності вживання.

Класифікація та опис складних речень є однією з найважливіших проблем у синтаксисі. За довгий період розвитку вітчизняної лінгвістичної науки, проблема типології СПР й досі остаточно не вирішена, що зумовлено постійним розвитком теорії граматики, а також складністю й розгалуженістю цих синтаксичних одиниць. Зокрема, новий поштовх для розвитку теорії СПР дало вчення про багатовимірність речення.

З огляду на різноманіття підходів до аналізу СПР, неусталеність і дискусійність класифікацій у структурно-семантичному аспекті К. Ф. Шульжук зазначає, що найбільш прийнятним є семантико-структурний варіант класифікації, оскільки він чи не найкраще відповідає традиціям і є найближчим до логіко-граматичної характеристики.

Наша картотека ілюстративного матеріалу (580 синтаксичних одиниць-конструкцій) засвідчила, що мова творів Ю. Винничука насичена СПР, з-поміж яких 69 % належить конструкціям із прислівними підрядними частинами (33 % – СПР з'ясувальні речення, 36 % – СПР з підрядними означальними частинами). Наприклад: *Почав я з того, що зробив рейд по кінотеатрах, переглядаючи інколи по три фільми на день* (1); *Я пив тільки вишукані напої, які годі коштували смішні гроші, а продавались на кожному кроці* (1); *І ось одного сонячного липневого дня я відчув, що з мене уже всього цього досить і пора братися за розум* (1); *І от на зупинці «четвірки» сталася пригода, яка започаткувала цілу смугу життєвих катавасій* (1); *Мешкав я на ту пору сам у привітному будиночку, який належав колись моєму дідові* (1). Для відтворення поетапної, з елементами якісного уточнення розповіді про сюжетні події письменник використовує конструкції атрибутивної семантики. Щодо застосування в мовній палітрі романів з'ясувальних підрядних частин, то, зазвичай, автор чітко структурує такі речення з метою актуалізувати динаміку життєвих ситуацій через зосередженість на певних явищах і процесах, які відтворюються конкретним набором слів. Ю.Винничук акцентує увагу на суттєвості таких слів, які слід розтлумачити, аби читач зрозумів його комунікативний задум.

Використання в ідостилі таких типів СП конструкцій – це основна ознака поетапної, розширеної оповідної манери, що спонукає читача поринути у внутрішній світ переживань героїв або функціонує інструментом відображення пейзажів, які переважно завжди виконують роль резонатора цих же емоцій.

Щодо функціонування СПР із підрядними детермінантними (обставинними) частинами (31 %), то ми виявили певну статистику використання семантичних груп цих одиниць у творах Юрія Винничука: з підрядними причини – 22 %, мети – 21 %, умови – 17 %, часу – 10 %, способу дії, міри і ступеня – 9 %, порівняльною частиною – 8 %, допусту – 7 %, місця – 6 %. Наприклад: *Щоб заробити на прожиття й на сплату аліментів, публікував літературні рецензії і переклади (3); А головне, що ніхто тобі не капає на голову (3); Найбільше задоволення вона отримувала, коли вдавалося посадити небожа за стіл і чимось нагодувати, тоді сідала навпроти і дивилася на нього закоханими очима, тішачись, що страва чи плячок з ягодами смакують (3)*. Очевидно, така частотність залежить від актуальності ситуацій сюжету та задуму автора. Деталі подій, тонкощі передачі думки, залежність від певних обставин стимулюють мовний письменницький потенціал: бути зрозумілим читачеві.

За нашими даними, найбільш поширеною групою СП детермінантних речень є складні конструкції, у яких у залежній функції вжита підрядна частина із семантикою причини. Щодо раритетності, то в доробку Юрія Винничука такими є структури з підрядними допустовими. Проте ми все ж зафіксували значну кількість таких конструкцій (близько 20). Особливістю таких будов є суперечність семантик головної та підрядної частин.

Нами встановлено, що в аналізованих творах переважають СПР неелементарної будови 55 % (відповідно 45 % становлять елементарної будови). Наприклад: *Вони здригаються лише тоді, коли чують розпачливі жіночі голоси, що волають до них, закликають їх, благають (3); Коли якось далеко за північ він пішов спати, залишивши свої папери на столі в кухні, яка пізніми вечорами правила йому за кабінет, а вранці застав на своїх паперах заляпану смальцем гарячу пательню, з якої тесть наминав ясню, щедро присипану зеленою цибулею, загородившись од світу газетою, це виявилось для нього уже останньою краплею (3)*. Автору не притаманний лаконізм у

висловленні думки. Його талант слова забезпечує читачів максимально доступною експліцитно презентованою інформацією для роздумів.

Кожна пропозиція, яка є семантичною моделлю ситуації, з граматичного боку є внутрішньою єдністю словесно виражених його членів, порядку їх розташування та інтонації.

У мові своїх творів Юрій Винничук залюбки використовує СПР, предикативні частини яких ускладнені відокремленими зворотами та поширеними однорідними членами речення, часом вставними словами. Така особливість ідіостилю засвідчує бажання автора більш детально розкрити та описати ключові епізоди та передати стан емоційного напруження героїв, їх впевненість чи невпевненість, роздуми, внутрішній світ. Ці елементи структури речення підживлюють інтерес та підсилюють враження від сюжетної лінії, таким чином провокуючи подальше продовження складного речення черговою предикативною частиною. Наприклад: *Учитель тицьнув Маруньці два карбованці на таксі, висловивши переконання, що однієї консультації буде малувато (1); Я їх відразу перехрестив Марунькою і Леською, на що вони відреагували божевільним реготом, але не заперечували (1); Можна, правда, було консультиватися і в директора, якби це не була жінка (1); Пройшовши курс навчання, Леська зрозуміла, що не любов керувала самаритянським вчинком Шафи, а звичайні гроші (1); Сусідка, користуючись цим, поновила розкопки і таки знайшла, що шукала (1).*

На нашу думку, перспективними для подальшого нашого дослідження є багатокomпонентні СПР авторства Юрія Винничука. Це конструкції, які характеризуються складністю зв'язків між предикативними частинами та багатим смисловим навантаженням. Використання таких структур яскраво свідчить про високу індивідуальну творчу майстерність письменника, його вміння оперувати словом. Наприклад: *Я пив з класними письменниками, які не мали змоги надрукуватися, і з модерними художниками, які демонстрували свої картини лише в майстернях (1); Не знаю, який мене чорт підкусив бовкнути таке, чого не дозволила б собі жодна нормальна людина (1); Я знаю*

один трафунок, коли чоловік зловив свою жінку на гарячому точнісінько, як у банальному анекдоті, повернувшись достроково з відрядження (1); Однак це був не надто спокійний бізнес, бо час від часу робила набіги міліція, і коли їй вдавалося когось прилапати за купівлею джинсів чи сорочок, то відразу закріпала у відділок (1).

Порядок добору та розташування підрядних частин, способи їх поєднання залежать від авторських смаків і уподобань. Ці конструкції в акті комунікації відіграють важливу роль – бути одним із засобів ефективної передачі інформації, спілкування, конденсації та компресії інформації.

Таким чином, синтаксичний аналіз СПР аналізованого мовного ресурсу доробку Юрія Винничука здійснено на основі структурно-семантичної класифікації цих одиниць та способів текстотворення, що сприяє більш детальному розкриттю функційного та стилістичного потенціалу мовних одиниць, їх естетичного змісту та експресивної семантики. Дослідження типології СПР засвідчило, що в мові творів письменника вони допомагають створити можливість виражати складну психологічну гаму всіх змальованих персонажів відповідно до часу, місця, обставин події, історичної епохи, де проходить вир життя певного прошарку суспільства.

Література

1. **Винничук Ю.** Діви ночі. Роман. 1991. URL: <https://libruk.com.ua/reader/vynnychuk-yurii/8653522/?paragraph=0>
2. **Винничук Ю.** Мальва Ланда. Роман. 2000. URL: <https://online-knigi.com.ua/page/190958?fbclid=IwAR2drkXsoJ2TSk5HrZoPT1xEAj8a0MVsHWkOpP9q1M5v--6rENW01fGFtSE>
3. **Винничук Ю.** Танго смерті : роман. Харків, 2013. 379 с. URL : <https://worldinbooks.com.ua/knigi/tanho-smerti-yuriy-vynnychuk/#n1>
4. **Шульжук К. Ф.** Синтаксис української мови : підручник. К. : Видавничий центр «Академія». 2010. 316 с.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ДИНАМІКА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Волос Наталія, Воробієвська Яна. ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВИ ТВОРІВ ІРЕНИ КАРПИ.....	4
Гуменюк Яніна. ЗВЕРТАННЯ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ГІРНИКА.....	13
Дубенчук Аліна, Мельник Наталія. СКЛАДНОПІРЯДНЕ РЕЧЕННЯ В МОВОСТИЛІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА.....	21
Саджайя Діана. ПОВТОР ЯК СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНА ДОМІНАНТА В ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СТУСА.....	27
Шкарбан Тамара, Сачковська Юлія. СИНТАКСИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОЗИ ДАРИ КОРНІЙ.....	34

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНА СИСТЕМА МОВИ В ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКАХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ
ВИЯВАХ

Бортнік Віра. ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ НАЗВ ОСІБ ЧОЛОВІЧОЇ І ЖІНОЧОЇ СТАТІ В МОВІ СУЧАСНИХ МЕДІА.....	44
Веремчук Ольга. ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІСТИЧНОЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	49
Власюк Іванна. АНАЛІЗ ІСТОРІЇ БЛІНГВІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ НА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ.....	56
Володько Анастасія. МЕТАФОРА В ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ АНДРІЯ КУЗЬМЕНКА.....	64
Дячук Вікторія, Шкарбан Тамара. ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА ЯК ОЗНАКА ІДЮСТИЛЮ ОКСАНИ ЗАБУЖКО.....	70
Кравець Євгенія. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТЕЙ «СІРОМАНЕЦЬ», «ПЕРВІНКА», «КІНЬ НА ВЕЧІРНІЙ ЗОРІ»).....	76
Кузьмич Оксана, Муляр Тетяна. СТИЛЕТВІРНА Й ТЕКСТОТВІРНА РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ В. ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА».....	83
Лясковська Аліна. ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ С. ЛЕМА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ....	92

Ричагівська Юлія, Захарчук Ольга. ХУДОЖНІ ФУНКЦІЇ ДІАЛЕКТИЗМІВ У РОМАНІ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ТРОЩА».....100

Совтис Наталія, Цапук Ангеліна. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ» У ХУДОЖНЬОМУ ОСМИСЛЕННІ ТЕМИ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО).....105

Стельмах Антоніна. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....117

Шершун Богдана. ХУДОЖНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЯК ДЖЕРЕЛО СТИЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....124

РОЗДІЛ 3

НЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИЙ І ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ

Адах Наталія, Котович Мар'яна. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ ІМЕННИКІВ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА.....139

Вокальчук Євген, Парницька Ірина, Хом'якова Марта. МАТЕРІАЛИ ДО «СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОГО СПРОТИВУ (НЕОЛОГІЯ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ)».....147

Дрегель Тетяна. НЕОЛОГІЗМИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ І КЛАСИФІКАЦІЇ.....156

Кулик Ірина. НЕОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ПОЕТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....163

Лобач Валерія. НЕОЛОГІЗМИ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ...169

Нагорна Юлія. СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРОЗИ.....179

Нивчик Зоряна. ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ ОПИС НЕОЛОГІЗМІВ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ (словникові матеріали).....186

Савицька Катерина. СЛОВОТВОРЧІСТЬ ВАЛЕНТИНИ ЛЮЛІЧ ТА НАТАЛІЇ ДЕМЕДЮК ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014-2023 РР. (ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ).....204

РОЗДІЛ 4

МОВНА ОСВІТА Й КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Коваль Марина. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....210

Колеснікова Юлія. МОВНА ОСВІТА І КУЛЬТУРА МОВИ ЯК СКЛАДОВІ КУЛЬТУРНОЇ ДЕОКУПАЦІЇ ДОНБАСУ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	215
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	221
ЗМІСТ.....	223

Наукове видання

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць «Лінгвістичні студії молодих дослідників»

Випуск 13

Головний редактор *Волос Н. П.*

Заступники головного редактора *Адах Н. А., Гаврилюк Н. В., Ричагівська Ю. Є.*

Відповідальна за випуск *Волос Н. П.*

У дизайні обкладинки використано портрет професора К. Ф. Шульжука (автор – О. Г. Сорока)

Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

Linguistic Studies of Young Researchers: A Collection of Scientific Works. Rivne : RSHU. Vol. 13. 2023. p.226.

The collection includes articles of students and masters, postgraduates, candidates and doctors of philological sciences. The works dealt with topical issues of the grammar of the modern Ukrainian language, lexicology, neology, linguocultural and comparative studies.

It is intended for teachers, postgraduates, students of philology, schoolchildren.

Адреса редколегії:

кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету, вул. Пластова, 31, м. Рівне, 33000.